

E. KOVÁCS PÉTER

„Összetörték, elrabolták”. Egy szlavóniai mezőváros anyagi kultúrája az 1520. évi hatalmaskodás tükrében

Bakócz Tamás esztergomi érsek számos Zágráb megyei birtokán 1520. február közepén megjelentek Frangepán Bernát emberei, és a gróf fiának, Ferdinándnak a vezetésével, megdúlták az ország első egyházi méltóságának javait. A magyar okleveles anyagban ezrével fordul elő ilyen eset, részletesebb feldolgozásra ez azért érdemes, mert a bécsi kutatásaim során megtaláltam a hatalmaskodás után a károkról felvett jegyzőkönyvet.¹

A mellékletben közölt forrás – véleményem szerint – nem a helyszínen, hanem utólag készült: a bevallásokat nyugodt körülmények között foglalták írásba. Erre utal a forrás egységes írásképe: a szöveget végig egy ember írta. Az esetek megfogalmazásánál döntő többségben a jegyző formulát alkalmazott. A jegyzőkönyv felvételénél minden bizonnyal jelen voltak Zágráb vármegye képviselői is, de az általam ismert változat nem „hivatalos” okirat, inkább „belső használatra” készült feljegyzés.²

A hatalmaskodás, Bakócz vagyoni helyzetét ismerve, az érseknek minimális kárt okozott, de a birtokokon élő emberek mindennapi életét gyökeresen megváltoztatta. Frangepán emberei a Lypowcz *castrum*hoz tartozó Brebrowcz és Golyak possessziók mellett, Iaztrebarzka *castellum oppidumát* is megdúlták.⁴ Feltehetően ekkor törtek rá Bakócz egyéb javaira is. Okych *castrunz* tartozékait és Kyssewych Miklós Felsew Wolawly birtokát szintén a gróf emberei rabolták ki.⁵ Az általam ismert források segítségével a pusztítás hatását Iaztrebarzka *oppidum* esetén lehet a legszemléletesebben nyomon követni.⁶

1 Köszönetet mondok Fazekas Istvánnak (Bécs), Gecsényi Lajosnak (Magyar Országos Levéltár) és Ujvári Gábomak (Bécs), akik a tanulmány alapjául szolgáló jegyzőkönyv megszerzésében voltak a segítségemre, valamint Tóth István Györgynek (MTA Történettudományi Intézete), aki a forrás szövegét összeolvasta. Az Erdődy család levéltárában gróf Erdődy György (München) engedélyével dolgozhattam. Önzetlen segítségét ezúton is köszönöm.

2 Haus-, Hof- und Staatsarchiv. Archiv Erdődy. (= HHSt AE) D. 1238. Lad. 27. Fasc. 3. N° 13. 1520. Jegyzőkönyv a hatalmaskodásról. (= Melléklet) Véleményem szerint a forrás a – nem ismert – „hivatalos jelentéssel” párhuzamosan készült „belső használatú” változat lehetett.

3 Bakócz Tamás birtokaira: *Fraknoi Vilmos*: Bakocs Tamás primás birtokszerzeményei. Századok 1888. 97–128.

4 Melléklet 2 r., 9 v., 11 r.

5 Josip Adam?ek i Ivan Karopus: Popisi i obracuni poreza u Hrvatskoj u XV i XVI stolje?u. Zagreb, 1976. 119. Az 1520. évi taxa raegia jegyzőkönyvében az Okych *castrum*hoz tartozó birtokoknál és Kyssewych Miklós birtokánál megállapítják, hogy: „*per gentes doniini Bernardini onuino desolate*”. A kötetre Engel Pál hívta fel a figyelmemet. Segítségét ezúton is köszönöm.

6 1526 után Golyakot csak egy alkalommal, 1574-ben, Iasrebarzka *castrum*nál sorolják fel, mint iudicatum. Ekkor 5 fumust számolnak meg rajta. (*J. Adam?ek–I. Kampus*: i. m. 268.) 1520-ban 14 házat dúlnak fel (Melléklet 11 r.–13 r.). Brebrowczról még ennyit sem tudunk. 1520-ban 11 házat rabolnak ki (Melléklet 9 v.–11 r.). Mohács után nem jelenik meg az adókönyvekben.

Iaztrebarzka 1507-ben Gersei Pető Tamás tulajdonában volt. Ebben az évben a 40 dénáros *taxa raegia* összeírásakor a 26 adózó porta mellett csak 8 elhagyott házról tudnak.⁷ 1517ben az 50 dénáros *taxa raegia* összeírói 82 adózó portát és 34 elhagyottat említene.⁸ A mentességet élvezők száma is ugrásszerűen megnőtt.⁹

Az *oppidum*ot Bakócz Tamás 1519-ben szerezte meg. Az érsek és családja Pelbarthhyda vámja, és két malomhelye, Kozmaffalwa, Kyskagya, Reezege (Bihar m.), Thewlgh (Békés m.) possessziók, Derechke *oppidum*ban és Eggyed possesszió részek (Bihar m.), és Beren (Békés m.) possesszió fejében; Lypowcz *castrum*ot, Iaztrebarzka *castellum*ot és *oppidum*ot vámjával, valamint ezek tartozékait kapták meg. Mivel Bakócz birtokai kevesebbet értek, az ingatlanok mellett 750 forintot is adtak a Gerseieknek.¹⁰ Berény birtok esetében pár nap múlva kiegészítették a megegyezést, mivel az a csere idején idegen kézen volt.¹¹

Bakócz az *oppidum* megszerzésével jó vásárt csinált. Iaztrebarzka esetében jól Látszik, hogy az *oppidum*ban adózók száma 1507 és 1520 között jelentősen emelkedett, ezzel együtt arányosan nőtt a mentességek és a *pauperek* száma is. (1507-ben 12, 1517-ben 46, 1520-ban 29.) Egyre több üres házat is megemlítenek. 1507-ben 8 („*domus noviter deserte 8*”), 1517-ben 34 („*deserti fumi qui exierunt propter famem 16 ... per mortem deserti hoc anno ibidem 18*”). Az adóztatható porták száma 82-85 között stabilizálódhatott.¹² 1520-ban, a *taxa raegia* összeírásakor, Iaztrebarzkról az állapították meg, hogy annak ellenére, hogy „*tandem desolate sunt per gentes domini Bernardini sessiones 47*”, 85 adózó portát számoltak meg rajta.¹³ A hatalmaskodás ellenére az adóztatható porták¹⁴ száma gyakorlatilag változatlan maradt.¹⁵

7 J. Adam?ek–I. Kampus: i. m. 22. „*donms noviter deserte 8*”. Adómentességet élvezett még: „*iudex 1, precones 2, fabri 2, carpentarii 4, ortulanus 1, vigilatores 4, alodiatores 3, molendinator 1*” (összesen: 18). Valamint: „*nimum pauperes 12*”.

8 J. Adam?ek–I. Karopus: i. m. 87. „*deserti farmi qui exierunt propter famem 16, per mortem deserli hoc anno ibidem 18*”.

9 J. Adam?ek–I. Karopus: i. m. 87. „*iudices 4, precones, woywode 4, vigilatores 4, sutores 2, fabri 2, carpentarii 2, lapicida 1, molendinarios 2, ortulani 2, servitores atque portarii castri liberi 6*” (összesen: 33). Valamint: „*pauperes ad iuramentwn iudicis relaxati 46*”.

10 HHSt AE D. 1214. 1519. VI. 1. Buda. Újlaki Lőrinc országbíró oklevele. A felsorolásból kiderül, hogy a tartozékok a következők: Lypowcz, Wolyallya, Domogowyth, Golyak, Zenthwancz, Wranodol, Brebrocz possessziók, valamint Felsewwydek districtus. Az oklevelet *Fraknoi V.* is használta. *Fraknoi V.*: i. m. 114.

11 HHSt AE D. 1215. 1519. VI. 9. Buda. Újlaki Lőrinc országbíró oklevele. Bakócz a jelenleg idegen kézen lévő Berény visszaszerzésére újból kötelességet vállal. Abban az esetben, ha ez két év alatt nem sikerülne (aug. 15-től számolva), akkor 1000 forintot köteles a Gersei Pető családnak fizetni a budai káptalan előtt. Ha mindegyik csak a fenti terminus után lenne képes, abban az esetben visszakapja a pénzt.

12 J. Adam?ek–I. Karopus: i. m. 22., 87., 119. Mivel állami adóról van szó, nagyon óvatosan kell értékelni az adatokat, hiszen azokon a portákon, ahol valamilyen okból a királynak nem fizettek (mentesség, pusztasodás stb.), nem kizárt, hogy a földesúrnak fizettek.

13 J. Adam?ek–I. Kampus: i. m. 119. Említést tesznek 29 pauperről is.

14 *Sołymosi László* tanulmányában tisztázta, hogy a Mohács előtti Magyarországon a porta (ez megfelel a sessio egyik jelentésének), mint adóegység, a külsőségek nélküli háztelket jelenti, tehát a fumust. *Sołymosi László*: Veszprém megye 1488. évi adóajstroma és az Ernszt-féle megyei adószámadások. In: Tanulmányok Veszprém megye múltjából. Szerk. Kredics László. Veszprém, 1984. (A Veszprém megyei Levéltár kiadványai 3.) 285.

15 Elképzelhető, hogy azok közül voltak be többeket az adózás körébe, akik eddig valamilyen okból ebből kimaradtak (mentesség, szegénység stb.), hiszen a kirabolt házak lakóit automatikusan a nemfizetők közé sorolták. Nem tartom valószínűnek, hogy a birtokosváltás után annyival megnőtt volna a lakosság száma, hogy enélkül tartani tudták volna az „adózási normát”, a nyolcvan feletti portát.

Az *oppidum* lakosságának a meghatározásakor Kubinyi András eredményeit használom fel.¹⁶ 1507-ben ez megközelítőleg 312,¹⁷ 1517-ben pedig 908 lehetett.¹⁸ Az 1520-as pusztítás ellenére, a megnövekedett lélekszámnak is köszönhető, hogy az *oppidum* nem néptelenedett el. Iaztrebarzka 1526 után is fontos birtoka marad az Erdődy családnak.¹⁹

Sajnos a jegyzőkönyv nem sokat árul el Bakóoz három birtokáról. Iaztrebarzán tudjuk, hogy volt tér (*illatea*), ahová a plébánost hurcolták Frangepán emberei. A közelben lehetett a település temploma is.²⁰ Négy esetben pincét (*cellarium*) is említenek,²¹ (A többi háznál is lehetett pince, de mivel csak négyet raboltak ki, többről nincsen tudomásunk.)²² A házak három osztásúak lehettek, ahol a középső helyiség adott helyet a kemencének (*fornax*), Golyakon az egyiket 2 forintért építtették.²³ A kemencék szétrombolását számos esetben említi a jegyzőkönyv. Minden bizonnyal a padlásra a házból vezetett fel a lépcső (*scamnum*). Iaztrebarzán négy esetben ezeket is felgyújtották.²⁴ A belső telekhez tartozó kertről csak Brebrowcz esetében szerzünk tudomást. A fosztogatók négy esetben felgyújtották a kertet körülvevő sövényeket (*reps circum ortum*).²⁵ A házakhoz ólak (*stabulum*) tartozhattak, hiszen egy alkalommal kettő kirablását mondták jegyzőkönyvbe.²⁶

A hatalmaskodás közvetlen kiváltó okát egy 1518. évi királyi ítéletben kell keresnünk. Mivel Korbáviai János egyik várát Frangepán Bernát és fiai jogtalanul elfoglalták, a gróft nagyobb hatalmaskodás büntetésében jószágvesztésre ítélték. A Frangepánok a döntést Bakócz Tamásnak tulajdonították, ezért bosszúból megdúlták az érsek Zágráb megyei birtokait. A fegyveres betörést Bakóoz unokaöccsei azonnal megtorolták. A két család között egyre jobban elmérgesedett a helyzet. A király 1520. szeptember 4-én kiadott oklevelében megidézte Frangepán Bernátot és egyben menlevelet is küldött neki. Az ellenségeskedés továbbra sem szünetelt. Egyes feltételezések szerint Frangepán Kristóf (Bernát fia), aki császári kapitányként Németországban szolgált, levélben fenyegette meg Bakóczot, hogy a családja elleni méltánytalanságokért bosszút fog állni, ha másképp nem, akkor orgyilkosokkal megöleti az érseket.²⁷

A Frangepánok és Bakóoz érdekellentétének szenvedői, a forrás tanúbizonysága alapján, Iaztrebarzka *oppidum*, Brebrowcz és Golyak porszessziók lakói voltak. A fegyveres akció következményét tudjuk: a három településen összesen 74 házat pusztítottak el és raboltak ki. A regisztrum készítői a helyszíni szemlén hozzávetőleges pontossággal és teljességgel

16 A lélekszám kiszámításánál Szlavónia esetében Kubinyi András véleményét fogadom el: a jobbágyokat és a bírákat 6,2-es, a felmentetteket 5-ös szorzószámmal szorzom be. Kubinyi András: A Magyar Királyság népessége a 15. század végén. Történelmi Szemle 1996. 151.

17 26 porta és 1 iudex, valamint 29 felmentett. A „... domus noviter deserte 8” adatot nem vettem figyelembe. Természetesen nem kizárt, hogy ezeken a telkeken is éltek parasztok. J. Adam?ek-I. Kampus: i. m. 22.

18 82 porta és 4 iudex, valamint 75 felmentett. A „deserti fumi qui exierunt propter famem 16” és a „per mortem deserti hoc anno ibidem 18” adatokat nem vettem figyelembe. Természetesen nem kizárt, hogy ezeken a telkeken parasztok is éltek. J. Adam?ek-I. Kampus: i. m. 22.

19 I. m. 597. Mohács után e kötet segítségével 1543 és 1600 között lehet a település sorsát nyomon követni az adókönyvek alapján: a várhoz kapcsolódva mindvégig megtartotta lakosságát.

20 Melléklet 8 v.

21 Melléklet 3 r., 3 v., 7 r., 9 r.

22 Brebrowczon 3, Golyakon 5 pincéről tudunk. Melléklet 9 v., 10 r., 11 v., 13 r.

23 Melléklet 12 v.

24 Melléklet 2 r., 7 v. Brebrowczon egy esetet említenek. Melléklet 9 v.

25 Melléklet 10 r., 10 v., 11 r.

26 Melléklet 11 r.

27 Fraknoi Vilmos: Erdődi Bakócz Tamás élete. Bp. 1889. 192–193.

vették fel a jegyzőkönyvet, hiszen a tanulmány alapjául szolgáló forrás, amelyben a hatalmaskodás után laztrebarzka *oppidum* lakói bevallják, milyen kár érte őket, 49 esetről számol be, és az 1520-as *taxa raegia* összeírásakor is majdnem ugyanennyi (47) elpusztított házat említenek meg.²⁸

laztrebarzka *oppidumban* a kifosztott 49 házban lakók névanyagának vizsgálati eredményét három szempont szerint csoportosítottam: nemzetiségi hovatartozás, a névválasztás, valamint az iparosok száma és összetétele. Hangsúlyozni szeretném, hogy az elemzésből nem lehet általánosítani a falu maradék lakosságára, de talán bizonyos tendenciákra így is rámutathat.²⁹

A vizsgálható adatok alapján 27 esetben adják meg a lakosok vezeték- és keresztnévét.³⁰ A két *Naghon* és a két *Mezaroson* kívül, legfeljebb a *Darabanth* név viselői lehetnek magyarok, a többiek a Zágráb megyére jellemző horvátok, esetleg szerbek közül kerültek ki.³¹ 19 lakosnál a vezetéknev mellett csak a foglalkozásukat közlik, de nyilvánvaló, hogy majdnem mindegyikük horvát (szerb) származását lehetett.³²

A keresztnév-adáskor a *Georgius* (8) vezet, ezt követi: *Paulus* (4), *Martinus* (3), *Matheus* (3), *Benedictus* (2), *Blasius* (2), *Jacobus* (2), *Johannes* (2), *Petrur* (2), *Simon* (2), *Stephanus* (2), *Thomas* (2), *Urbanus* (2), *Andreas* (1), *Anihonius* (1), *Demetrius* (1), *Franciscus* (1), *Gregorius* (1), *Ladislauus* (1) *Luca* (1), *Mathias* (1), *Nicolaus* (1), *Vido* (1).³³

A kiugróan sok *Georgius* név miatt arra gondolhatunk, hogy a falu templomának védőszentje Szent György lehetett. Egy esetben megjelenik a latin névalak (*Vitus*) szláv alakja (*Vido*) is. A falu birtokosának keresztnévvel (*Thomas*) csak két esetben találkozunk.³⁴

A foglalkozásnevek vizsgálatakor a legtöbbit sutorból (9) találunk. Ezt követi: a *faber* (4), a *barbitonsor* (1), a *lapicida* (1), valamint *textor* (1).³⁵ Ezek a töredékes adatok is arra utalnak, hogy laztrebarzán számottevő kézműiparos réteg élt, akiknek munkát az *oppidum*, a vár, valamint a környékbeli falvak lakosai adtak.

Az *oppidum* lakosságát minden esetben *proridusként* említik, még az egyetlen *litteratus* esetében is. A kifejezés a jobbágyi státuszt takarja, hiszen az *oppidum* polgárai nem voltak mások, mint jobbágyok.³⁶ Laztrebarzának saját bírója és plébánosa volt.

Brebrowcz és Golyak esetében a fenti vizsgálódást nem lehet elvégezni. A jegyzőkönyv szerint az első településen 11, míg Golyakon 14 házat raboltak ki, de mivel – ellentétben laztrebarAdval – nem tudjuk az adózók tényleges számát, és a forrásban található adatok elemzésének eredményéből csak a lakosság nemzetiségi összetételére vonható le következtetés.

28 Melléklet 2 r.–9 r. *J. Adam?ek-I. Kampus*: i. m. 119. A másik két helysége: 6. sz. Lábjegyzet.

29 Melléklet 2 r.–9 r.

30 A három özvegy esetében (Elena, Kelherma és „*relicte Valentini*”) nem adták meg az elhunyt férj vezetéknevét.

31 A „*Mezaros*” név véleményem szerint nem a tényleges foglalkozásra utal, hiszen a szakmák neveit a jegyzőkönyvben következetesen a latin kifejezéssel adták meg. Ha valóban mészáros lett volna a foglalkozásuk, akkor a *carنيفex* kifejezést használták volna. (Ez természetesen csak feltevés.) A *darabonthról* sem lehet eldönteni, hogy vezetéknev, vagy foglalkozást jelző név.

32 A vezetéknevek alapján három alkalommal lehet rokonsági kapcsolatot feltételezni a családok között: Kolar (2), Kyssych (2), Mezaros (2).

33 Három özvegy volt háztulajdonos: *Elena*, *Katerina*, míg a harmadik nevét nem tudjuk, mivel csak „*relicte Valentini*”-ként említik. (A *Valentinus* nevet nem vettem fel a keresztnévek listájába.)

34 Tamásként 1520-ban csak Gersei Petó jöhet szóba. Az *oppidum* névanyagának teljes ismeretében nyilvánvalóan más lenne a rangsor.

35 A 16 kézműves mellett a *index*, a *litteratus* és a *plebanus* azok, akiknek még „foglalkozásuk” van.

36 Az *oppidum* plébánosát *hortorabilisként*, míg a nőket *relictaként* említik.

25 családfőt ismerünk, nevük alapján mind horvát (szerb) volt. A keresztnévek használatánál nincs kiugró adat. Brebrowczon 11 név közül csak a *Michael*, míg Golyakon 14 név közül a *Gregorius* és a *Thomas* ismétlődik. Mindkét településen egy-egy *faberről* tudunk, míg Golyakon egy *sartor* is tevékenykedett.³⁸

A hatalmaskodás

Frangepán emberei három csoportra oszthatók. Az első csoportba a katonailag legképzettebb várnagyok (*castellanus*) tartoztak, szám szerint hatan, akik a család Zágráb megyei várainak élén álltak.³⁹ A regisztrum mindegyiküket *nobilisként* említi. A második csoportot – véleményem szerint – azok alkották, akik évi rendes fizetés ellenében Frangepán váraiban katonaként szolgáltak.⁴⁰ A 32 főből álló kontingens 15 tagja feltehetőleg nemesi származású, míg 17-ről ezt nem lehet megállapítani. Ők nem nemesi származású önálló katonaelemek, vagy a 15 (nemes) katona zsoldjában álló fegyveresek is lehettek, de az sem kizárt, hogy valójában abba a harmadik csoportba tartoztak, akiket a regisztrumban *ceterisque quanipluribus hominibus et familiaribus* suisként említenek, s azért sorolták fel őket, mert emlékeztek a nevükre.

A fenti latin kifejezés nem teszi lehetővé a fegyveresek harmadik csoportjának számszerű meghatározását. Hasonlóan az első két csoporthoz, többségük Frangepán szlavóniai birtokain szolgált familiárisként, vagy egyszerű jobbágyként. Létszámuk legalább annyi lehetett, mint az első két csoportba tartozóké együttvéve; így Frangepán Ferdinánd „serege” hozzávetőlegesen 100 fegyveresből állhatott, hiszen egy nap két települést kevesebb emberrel nem tudtak volna ilyen alaposan kirabolni, és laztrebarzka esetében azt is meg kellett akadályozni, hogy a *castellumból* Bakócz emberei kitörjenek.⁴² Számos szekérrel is rendelkezniük kellett a rablott holmit elszállítására, és az állatok elhajtását is meg kellett oldani.

A regisztrum felvételekor Frangepán Ferdinándon kívül, akinek a nevét mindenki ismerhette, a vallomástévők 38 nevet tudtak felsorolni. A középkori ember „kollektív emlékezetének” példája a névsor, hiszen kizárt dolog, hogy jobbágyok a hatalmaskodók közel felét név szerint ismerték volna. Minden bizonnyal Bakócz tisztviselői, a vármegye kiküldöttjei és a kifosztottak közösen próbálták Frangepán embereinek nevét a vallomások és a hírek alapján megadni. Mert minden bizonnyal a résztvevőket nemcsak személyes ismeretség, hanem a hírek alapján is azonosítani tudták. Az érsek és a vármegye emberei ismerhették a várnagyokat, és azok katonáit, hiszen az évek folyamán számtalan esetben kerülhettek velük kapcsolatba. Elég lehetett meghallaniuk, hogy Ferdinánd és a várnagyok megtámadták a birtokokat, hozzávetőleg tudhatták, kikről is lehet szó. A vármegyei vizsgálat is segíthette az összeállítást, és az sem kizárt, hogy a támadók közül Bakócz jobbágysai is többet személyesen ismerhettek.

37 A vezetéknevek alapján Brebrowczon két (Dobczych 3, Somczych 2), míg Golyakon egy (Thankowych 4) esetben lehet a családok között rokonsági fokot feltételezni.

38 Melléklet 9 v.–13 r.

39 A Frangepánok szlavóniai birtokaira: *J. Adam?ek-I. Kampus*: i. m. 618., 626. Az 1512. évi *Registrum contributionis regni Scalvoniae* szerint Frangepán Bemát 700 *jumus* után adózott. *J. Adam?ek-I. Kampus*: i. m. 53.

40 A rendszer hasonló lehetett, mint Egerben. Estei Hippolit egri püspök számadáskönyvei 1500–1508. Közzéteszi: *E. Kovács Péter*. Eger, 1992. 360–373. (Az 1508. év.)

41 A szövegben 15 alkalommal megadják a származási helyet a *de* előjáró használatával.

42 Iaztrebarzka: 49 ház, Brebrowcz 11 ház. Golyakot csak a másnap dúlták fel.

Frangepán emberei, miután rátörtek Iaztrebarzkára, minden bizonnyal kisebb csoportokra szakadva, a házakra támadtak. Az elsők között a plébánosét dúlták fel, a tiltakozó papot az arcán megsebezték és a térre vonszolták.⁴³ A szerencsétlenül járt plébános sorsából mindenki érthetett, hiszen ezután gyakorlatilag ellenállás nélkül rabolták ki a házakat. Nyilván csak Iona asszony védhette körmeszakadtig javait, akit ezért félholtra vertek.⁴⁴

A hatalmaskodók az ajtók és ablakok betörése, a kemencék szétrombolása, a pincék feldúlása, a házak kirablása mellett, egy helyütt pár hordót is felgyújtottak, talán annak a három disznónak a megsütéséhez, amelyeket „*in usum ipsorum converti ... fecisset*”. A gabona, a bor és a káposzta kiöntésében, a használati tárgyak elhurcolásában megfáradt katonák 232 köből bort ittak meg, további 277 köből részben elfogyasztottak, részben a földre öntötték.⁴⁵

Még aznap ellátogattak Brebrowczra is. Az elfogyasztott bornak is köszönhetően itt már sokkal súlyosabb károkat okoztak: felgyújtottak több házat és a portákat elválasztó sövényeket. A házakat és a pincéket szétrombolták, a mozdítható dolgokat elhurcolták, az állatokat elhajtották, a gabonát és a bort a földre öntötték. A nap befejezéséként levágtak 50 csirkét és egy borjút.⁴⁶

Másnap Golyókon (ekkor már visszafelé indulva) alábbhagyott a csapat dühe. Már nem gyújtogattak, csak fosztogattak. Munkájuk – állatok elhajtása, ingóságok elhurcolása – végeztével megették 60 csirkét. A két fásasztó nap után még az okozhatott némi örömet a katonáknak, amikor két alkalommal a tiltakozó feleségeket meztelenre vetkőztették.⁴⁷

A jegyzőkönyv forrásértéke

A jegyzőkönyvet a rablás után készítették, célja a károk felmérése volt. Csak azt tudhatjuk meg belőle, hogy mit vittek el; arról, hogy mit hagytak, nem beszél a forrás. Az említett használati tárgyak, az állatállomány stb. statisztikai feldolgozása is csak arra mutathat rá, hogy mivel lettek szegényebbek Bakócz három birtokának lakói. Mindenesetre a kifosztott házak lakóitól 1520-bar nem szedték be az állami adót.

A házakra kivetített veszteségek segítségével a jobbágyok vagyoni helyzetére még óvatos becslést sem mernék adni. A nagyobb kárt szenvedők minden bizonnyal tehetősebbek lehetnek, de számos körülmény ismeretének hiányában a fenti állítást sem lehet általánosítani. Mert a rablás a rabló „lelki alkatának” is függvénye: mire kapott parancsot, milyen az ízlése, mennyire volt aznap fáradt, szereti-e a „munkáját”, a számos falu megdúlása után mennyire volt még energiája? Mind-mind olyan megválaszolatlan kérdések, melyek ismeretének hiányában jószerivel csak azt lehet kijelenteni: van, akitől többet raboltak, van, akitől kevesebbet, Frangepán embereinek pillanatnyi szeszélyétől függően.

A jegyzőkönyv forrásértékének vizsgálatakor arról sem szabad megfeledkezni, hogy kár-felvétel esetén nem a tényleges adatokat diktálták be. Annak ellenére, hogy a lakosok jól ismerték egymás vagyoni helyzetét, kizárt dolognak tartom, hogy néhány esetben ne tódítottak volna. Ott tudtak a valóságtól eltérő számokat közölni az összeírókkal – akik között minden bizonnyal nemcsak a vármegye emberei voltak jelen, akik talán az adókiivetésnél már ismerték

43 A regisztrumból nem lehet a hatalmaskodók „útvonalát” megállapítani, hiszen egyszerre több házat is megtámadhattak. A forrás legfeljebb csak a bevallások sorrendjére lehet iránymutató. 44

Melléklet 5 v.

45 Melléklet 2 c–9 r.

46 Melléklet 9 v.–11 r.

47 Melléklet 11 v.–13 r.

a károsultat, hanem Bakócz gazdatisztjei is –, ahol a jegyzőkönyv felvevői nem ismerhették pontosan a bediktált tételeket.

Az elhurcolt javakra vonatkozó adatok forrásértékét ezért három részre osztottam. Szeretném hangsúlyozni, hogy nem csak a használati érték volt a rendező elv, hanem a „nyilvánosság”. A települések közössége, Bakócz gazdatisztjei, a vármegye emberei, az adószedők együttesen tisztában lehettek a kiraboltak vagyoni helyzetével. A „szem előtt” lévő dolgok esetében nehéz volt hamis bevallást tenni. Bizonyítja ezt az is, hogy az általam az első csoportba sorolt dolgokat nem mindenki vallotta be hiánynak. Akinek nem volt ökre, az nem mondta azt, hogy elvitték tőle, hiszen a nagyobb állatok (ökör, ló, tehén, borjú) esetében mindenki tisztában lehetett (legalább) a szomszédja helyzetével. Bakócz gazdatisztjei hiába is buzdították volna túlzásokra az érsek jobbágyságait, hogy így még jobban befeketítsék a Frangepánokat, mivel az állam képviselői, a vármegyei emberek is jelen lehettek a kárfelelőnél. Előttük senki nem merete megtenni, hogy aranyforint elrablásáról beszéljen, csak az, akinek valóban volt. Hamisan csak az tudhatta bejelenteni pénze elrablását, akiről valóban elhitték (az adóját eddig mindig befizette stb.), hogy lehetett aranya. A szekerek, ekék esetében sem lehetett nagyot tódtítani, hiszen a rablott holmit ezeken szállították el. Ide sorolnám azokat a „különlegességeket” is, melyek meglétéről mindenki tudomást szerezhetett: a plébános egyházi és bizonyos használati tárgyai, a bíró vashálója, egy kézipuska stb.⁴⁸

A második csoportba a közösség által kevésbé kontrollálható dolgokat sorolom. Az ezüstgyűrűk bizonyára értékesek lehettek, és a közösség tudhatott is róluk, de kincsképző szerepük miatt nem biztos, hogy valamennyiről. A valós számtól eltérő bevallás nem lehetett annyira feltűnő. Hasonlóan ide tartozónak vélem a „háztartási” eszközöket is. A ruházati cikkek körébe tartozó tételekre még „békeidőben” is nehéz visszaemlékezni. A szerszámok, munkaeszközök és bizonyos élelmiszerek, valamint az állatok esetében is adott a hibázás lehetősége.⁴⁹

A harmadik csoportba az „ellenőrizhetetlen” tételeket vettem fel. A kiöntött gabonafélék, a megivott és elpocsékolt bor, a földre borított káposzta, az összetört hordó, az elrabolt apróállat utólag „mérhetetlen” mennyiségűvé vált.⁵⁰

Nem zárom ki annak a lehetőségét sem, hogy a bediktált adatok fedik a valóságot; véleményem szerint a csoportosításra azért volt szükség, hogy kiderüljön, milyen tételeknél fordulhat elő jelentős eltérés a bevallás és a valóság között.

A károk

Az elrabolt javak között meglepően sok a munkaeszköz és az állat. Úgy tűnik, hogy a támadás egyik célja az volt, hogy Bakócz birtokain akadályozzák a termelőmunkát. Természetesen már az is hatalmas kárt okozott, hogy Frangepán emberei a mindennapi élet tartozékait magukkal vitték, de attól, hogy valakinek elviszik a ruháit, belső használati tárgyait stb. – igaz nem könnyen –, de lehet „új életet” kezdeni. Az állatállomány és a munkaeszköz hiánya viszont évekre visszavetette a

48 Melléklet 11 r.–13 r.

49 A második csoport: *catena, cista, compens, cuspis, cuspulís, tussinus, tutis, culls magna, discus falcastrunl, fatetra, filuni, ferrum annulus argenteus, apis, arrina, asta, caldar, calibs, camisia, camisia muliebris, camisia virilis, caper, casein, ferrum aratri, fiamea, furta ferrea, Jardion, lodix, ligo, ligatora lini, linteanten, manutergicum, mensa, mensale, patella, peplum, portus, portus magnus, pulvinar, sagum, sal, sal marfinis, scapula, scutella, scutella plombea, seeuris, serra, subsolium, tela, Cerebrum, triphazela, tunica, tunica nudiebris, tunica virilis, vestis, vomer aratri.*

50 A harmadik csoport: *acetoni, anca, ovena, ca lis, dolium, farina, farina triteea, fenem, frux, miliunt, pulhis, semina lityi, siligo, triticus, vas, vinunt.*

jobbágygazdaság termelő- és adózókéességét. A gazdaság újbóli beindítását az is hátráltatta, hogy a házak, ajtók, ablakok, lépcsők, kemencék, kertek is használhatatlan állapotba kerültek.

Az a tény is, hogy Frangepán emberei jószerével nem erőszakoskodtak – a nők elleni szexuális atrocitásokra nem került sor, nyilván nem azért, mintha Bakócz három birtokán nem éltek volna kívánatos asszonyok és lányok – arra utal, hogy a termelés megakadályozása volt az elsődleges feladat. A plébános megverésére is csak azért volt szükség, hogy demonstrálják, hogy mi vár ellenállás esetén a lakosokra. A három asszony levetkőztetése is ebbe a kategóriába tartozik. A sorból csak a két porta és a kerítések felgyújtása lóg ki, de ezt is inkább erődemonstrációnak tekinthetjük.⁵¹

Az adatok (bár kritikával kell kezelnünk őket), bizonyos tendenciák bemutatására alkalmasak lehetnek.⁵² A jobbágyháztartás ingóságainak magját a ruházati cikkek alkották. A

	laztrebarzka	Brebrowcz	Golyak	Összesen
acetum	0	1	0	1
anca	221	10	0	231
annulus argenteus	23	0	0	23
apis	24	0	3	27
aratrum	3	1	0	4
arvina	20	6	1	27
asta	0	7	0	7
avena	217	65	4	286
biretum	5	0	0	5
bos	42	2	17	61
bursa	20	0	0	20
caldar	3	0	0	3
calibs	1	0	0	1
camisia	186	5	33	224
camisia muliebris	55	0	4	59
camisia virilis	2	0	0	2
cantharus	5	0	0	5
caper	0	16	0	16
caseum	1	0	0	1
catena	0	0	3	3
caulis	4	2	3	9
cipus argenteus	2	0	0	2
cipus cristallinus	1	0	0	1
cista	0	2	0	2
clipeus	2	0	0	2
compedes	2	0	0	2
coclearium argenteum	3	0	0	3
currus ferratus	1	0	0	1
cuspis	2	0	0	2
cuspulis	3	0	0	3

51 A hordók kiborítgatása, a borok kiöntése stb. elsődlegesen a jövőbeni termelők munkát akadályozta meg.

	laztrebarzka	Brebrowcz	Golyak	Összesen
cussinus	7	0	0	7
cutis	40	0	0	40
cutis magna	8	0	0	8
discus	124	0	16	140
dolium	0	7	2	9
equus	8	0	1	9
falcastrum	17	4	5	26
farina	20	0	0	20
farina triticea	9	0	0	9
fatetra	0	1	0	1
fenum	0	9	0	9
ficus	?	0	0	?
filum	5	0	0	5
ferrum	0	1	0	1
ferrum aratri	1	0	0	1
ferrum molendini	1	0	0	1
florenus	9	0	2	11
framea	3	0	0	3
frux	12	56	0	68
furta ferrea	1	0	0	1
gladius	3	0	0	3
instrumentum	4	1	1	6
lagena plumbea	4	0	0	4
lardum	29	2	1	32
lodix	4	0	0	4
ligo	103	4	23	130
ligatura lini	690	0	0	690
linteamen	220	4	39	263
manutergium	142	0	27	169
mensa	0	1	0	1
mensale	28	3	0	31
milium	65	139	312	516
patella	1	0	0	1
peplum	103	0	16	119
pileus	1	0	0	1
pinteum argentum	2	0	0	2
piscis maritimus	?	0	0	?
pixis manualis	1	0	0	1
porcus	26	14	10	50
porcus magnus	53	0	0	53
pullus	642	95	206	943
pulvinar	95	0	2	97
rete ferrarum	1	0	0	1
sagum	2	0	0	2
sal	3	1	2	6

	laztrebarzka	Brebrowcz	Golyak	Összesen
sal marinis	2	0	0	2
scapula	22	4	0	26
scutella	34	0	6	40
scutella plumbea	6	0	0	6
securis	128	3	17	148
sella	2	0	0	2
semina lini	3	0	0	3
serra	123	6	17	146
siligo	17	0	0	17
subsolum	14	0	0	14
superlectile	1	0	0	1
tapetum	2	0	0	2
taurus	1	2	0	3
tela	324	32	25	381
terebrum	30	0	5	35
traha	12	4	3	19
traha ferrea	4	0	0	4
triphazela	1	0	0	1
triticus	42	8	65	115
tunica	12	0	0	12
tunica muliebris	4	0	1	5
tunica virilis	2	0	0	2
tunicella	2	0	0	2
vacca	45	5	27	77
vas	31	0	2	33
vestis	5	0	0	5
vinum	530	440	517	1487
vitrum cristallinum	?	0	0	?
vitululus	0	2	2	2

különböző elnevezésű ruhafélék felsorolása mellett a *linteamen*, a *manutergia*, a *peplum*, és *tela* magas száma is erre utal. A *tussinus* ellenben már a luxus kategóriába tartozott. A plébánost leszámítva, csak egy esetben utalnak rá. Hasonlóan különlegességnek számított a külszági posztóból készült ruhanemű is.

Jelentős mennyiséget tettek ki a konyhai használati tárgyak is. Ezek közül csak a fémből készületeket említik meg, a könnyen pótolható agyagedények pusztulását, feltehetőleg nem mondták jegyzőkönyvbe. Ezeket általában „gyűjtőnevükön” említik (*discus*, *scutella*). A berendezés egyszerűségére utalna, hogy alig említenek bútorokat, de mivel ezeket csak kiürítették és nem vitték magukkal, csak abban az esetben szerzünk róluk tudomást, ha felgyűjtötták.

A másik legfontosabb csoportba a munkaeszközök tartoztak. Nagy értékük miatt ekét és ekevasat, vasalt szekeret csak kis számban találunk a forrásban. Az egyszerűbb szekereket az

52 Értékelhető adatok csak az *oppidum* esetében állnak rendelkezésünkre. A másik két településről vagy azért nem hurcoltak el több dolgot, mert nem volt mit, vagy mert Iaztrebarzán már annyit raboltak, hogy az újabb zsákmány akadályozta volna a gyors hazatérést.

elhurcolt javak szállítására használták fel. Az elrabolt nagyszámú *ligo* és *securis* bizonyíték lehet arra nézve, hogy Frangepán embereinek a termelés megakadályozása volt a cél. A háztartások többségéből elvitték ezt a két fontos szerszámot.⁵³ A *falcastrum* használata ekkor még nem lehetett általános. A fentiek mellett más szerszámokat (*serra*, *terehrum* stb.) is magukkal vittek. A hordók kezeléséhez elengedhetetlen *ligatatra lini* 22 háztartásból történő elhurcolásának hasonló oka lehetett, mint a szerszámok elrablásának. Számos esetben a teljes ipari felszerelést is elhurcolták, lehetetlenné téve a kézművesmunka folytatását.

Az állatállomány összetétele jellemző a területre. Az aprójószágokat (*anca*, *pullus*) és a lábasjószágokat (*hos*, *porcus*, *taurus*, *caper*) is magukkal vitték a rablók.⁵⁴ A kecskék (*caper*) alacsony száma mindenképpen elgondolkodtató. Az élet újrakezdését tovább nehezítette, hogy jelentős számú tehenet (*vacca*) és borjút (*vitulum*) is elhajtottak. A lovak (*eguius*) kis száma jól mutatja, hogy ebben az időben a falusi háztartásban használatuk – elsősorban magas árak miatt – nem volt mindennapos. Jelentős állatállományra utal a feldolgozott bőrök (*cutis*) száma is.

A táblázatban található termények (*avena*, *milium*, *siligo*) a terület legfontosabb élelmiszernövényeire utalnak. A liszt en *ina* alacsony mennyisége jelzésértékű.

A feldolgozott élelmiszerek közül az *arvina* és a *lardum* jelenthette a téli táplálkozás alapját. A bortermelés jelentős lehetett a három településen. Furcsának találom, hogy a méz (*apin*) és a káposzta (*caulis*) alig van említve. A *frux* kifejezés alatt minden bizonnyal szárított gyümölcsöt értettek. Sajtról (*caseum*) csak egy esetben szerzünk tudomást, azt is vásárolták és nem termelték. A tengeri hal (*piscis maritimus*), és a füge (*ficus*) különlegességnek számított. Egyedül a plébánosnál találtak belőlük. Sóra (*sal*), és egy esetben a tengeri sóra (*sal marfinis*) a három településen összesen csak hat, illetve egy alkalommal történik utalás.

A plébánostól elrabolt tárgyak mellett – „foglalkozásából” adódóan tőle számos különlegességet elvittek – a forrásban nem sok luxuscikket találni. Mindenképpen figyelemre méltó a 23 ezüstgyűrű (*annulus argenteus*) és a pénzmennyiség. Ez utóbbi értéke az *oppidumban* 29 *florenus*.⁵⁵ (Golyókon 2 forint.) A *cipus cristallinus*, és a *pinteus argenteus*, mivel egyik sem a plébános tulajdonában volt, ebbe a kategóriába tartozik. A nyergek (*sella*) és a kantárok (*cantharus*) alacsony száma alátámasztja, amit a lovak esetében állítottam. A fegyverek alacsony számát talán az 1514-ben hozott, a jobbágyok fegyverviselését megszabó törvényekben kell keresnünk. A jobbágyok vadászatát szabályozó törvény (1504) lehet a magyarázata annak is, hogy egyedül a bírónál találtak a vadászathoz használható vashálót

(*tele ferrarum*).⁵⁶

A jegyzőkönyvbe bediktált tételeket olvasva feltűnő, hogy egy esetben sem tesznek említést sem kenyérféléről, sem pedig birkáról. Kizártnak tartom, hogy a három településen aznap éppen senkinél sem lett volna kenyérféle. A birkák esetében elképzelhető, hogy máshol teleltek. (Ez magyarázatul szolgálhat arra is, hogy miért kevés a sajt.)

Bakócz Tamás három birtokán, a tetemes kár ellenére, folytatódott az élet. Az érsek hasonlóan az államhoz, minden bizonnyal adómentességgel segítette a termelés beindítását.

53 Iaztrebarzkán az elsőből 32 háztartásból, míg a másodikból 34 háztartásból vittek el 690, illetve 127 darabot.

54 Az elsőnél 18 háztartásból vittek el összesen 42 darabot. A másik két településen az arány 1/2 és 5/17.

55 A 29 forintot négy családtól rabolták el.

56 Magyar Törvénytár. 1000–1526. évi törvénycikkek. Szerk. Dr. Márkus Dezső. Bp. 1899. 683. és 733.

Az is elképzelhető, hogy a jegyzőkönyv felvételére nem csak azért került sor, hogy egy esetleges jogi eljárás során fel lehessen használni Frangepán ellen, hanem azért is, hogy Bakócz helyi képviselői ez alapján tudjanak dönteni a segítség mértékéről.

Melléklet: a forrás

(1 r.) Registrum⁵⁷ factum super certis dampnis actibusque potentiarum in bonis et possessionibus reverendissimi domini Thome cardinalis Strigoniensis etc. per spectabilem et magnificum dominum Ferdinandum comitem, filium videlicet spectabilis et magnifici domini Bernardini similiter comitis de Frangepanibus, ad castrum ipsius reverendissimi domini cardinalis Lypowcz et castellum Iaztrebarzka vocatam spectantem in comitatu videlicet Zagrabiensi existentes habitis, in anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo factis et patratiss.

(2 r.) Item primo quomodo feria quarta, in crastino videlicet Beati Valentini martiris (11. 15.) proxime elapsa preterite, spectabilis et magnificus dominus Ferdinandus comes, nescitur unde motus, de speciali commissione et pennissione prefati domini Bernardini comitis, patris sui, assumptis secum nobilibus Bartholomeo Gozpodych in Ikrad, Gregorio Steffkowych in Dwbowcz, Blasio Dyankowich in Ozel, Nicolao Rachych in Rybnyk, Gasparo de Zpotoych in Lyppa, Mathia Walkowych in Nowygrad castris suis et dicti patris sui vocatis, omnino in predicto comitatu Zagrabiensi existentes habentes, castellanis ipsorum per eosdem castris in eisdem constitutis, necnon Stephano Baxych de Prybych, Georgio Wydachych de Zamobor, Georgio Mylchych de eadem, Marco Pyzacz, Georgio Nowakowych de Bedra, Petro Wytharych, Petro Hrelacz de Radweh, Georgio Mankowych de Bothath, Elia Zerblyn, Iohanne lezerany, Iohanne Markowych, Marco Thwnacz, Marko Mezyna, Martino Wokowych, Nicolao Orlowchycz de Pech, Mathia Orlowchycz de eadem, Mathia Thotharych de Mlaka, Iohanne Thomasych de Belay, Michaelae Barylowych de Gorycza, Iohanne Barylowych de eadem, Bemardo Barylowych de eadem, Georgio Zynych de eadem, Iohanne Orsych de eadem, Bartholomeo Bwdachych, Elia Zwhorzky, Martino Walentychewych, Christophoro Wale nthychewych, Georgio Spyrko, Georgio Braykowych, Anthonio Gowoznycha, Urbano Kosawych et Nicolao Zemenych ceterisque quampluribus hominibus et familiaribus suis equitibus armatis et potentiariis manibus ad prefatum oppidum Iazthrebarzka vocatum hostiliter irruisset, inibique domum providi Georgii fabri irruens abindeque unum equum cum sella et ferro, ancas XXV, pullos XXXII, porcos magnos quinque recipi, abigi et depelli; item confractis hostiis, fenestris, searnpnis et fornace, universa clenodia et utensilia domus, videlicet pulvinaria duo, linteamina VI, linum ligaturas XXV, scutellas sex, discos XXV, aratrum unum cum vomere recipi et tres saccos magnos plenos farina triticea recipi et auferri; insuper conjugem (2 v.) eiusdem vestibus suis spoliati et denudati ae bursam suam cum decem florenis, tunc apud eandem habentem, abscindi, recipi, auferri et asportari; item duo dolia magna repleta milio resecari, dissipari et in nihilum redigi fecisset potentia mediante.

57 A forrás kiadásánál azoknál a latin szavaknál meghagytam az eredeti írásmódot, amelyeknél a jegyző nem vette figyelembe a klasszikus alakot, de mindvégig következetes volt: annihilo (anihilo), annulus (anulus), cellario (celario), filum (phillum), recepti (recipi), scamnum (scampnum) stb. A serrasera variáns és a fecisset/fecissent szavakat felváltva használta a jegyző, aki a fornax szót hímneműnek vélte, ezt javítottuk. A személyre bontott táblázat megtalálható az MTA TTI irattárában.

Item eodem die domum providi Mathei Magycz irruentes confractisque hostiis domus eiusdem: unum porcum magnum, pullos XX, ancas XVIII, larda duo, arvinas duas, pulvinaria duo, ligones tres, secures tres, linteamina duo, mensale unum, linum ligaturas XVI, manutergia sex, abigi, recipe, auferri et asportare ac quo sue placuisset voluntati fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum provide Georgü barbitonsoris irruentes abindeque duos boves, unam vaccaro cum vitulo, duos porcos magnos abigi et depelli; insuper confractis hostiis domus et diruta fornace universa clenodia et utensilia domus, videlicet lardum unum, arvinam unam, scapulas dual, linteamina duo, tunicam unam virilem de panno Pergamar, ligones duns, secures dual, falcastrum unum, unum ligatures XIII, scutellas quattuor, discos XVI recipe, auferri et asportare; tandem unum vas vini continentem cubulos XXV ebibe fecissent potentie mediante.

Item eodem die domum provide Wydo Mergycz irruentes abindeque unum porcura magnum, boves tres, vaccaro unam cum vitulo abigi et depelli; item confractis hostiis domus et diruta fornace universa clenodia et utensilia domus, pura ligones dual, secures tres, pulvinaria duo, linteamina trig, camisias viriles dual, muliebres tres, scutellas quinque, discos XVIII, unum ligatures XX, unam tunicam muliebrem de panno negro recipe et auferri fecissent potentia mediante.

(3 r.) Item eodem die domum provide Nicolai suttoris irruentes abindeque duos porcos magnos, unam equam cum poledro unacum sella abigi et depelli; item confractis hostiis domus et diruta fornace: pulvinaria quattuor, cussinos duos, unam traham ferream, unum caldar valentem florenum I, ancas XVI, punos XX, apes XII, tunicas muliebres dues, camisias quattuor, lodicem unum, ligones duos, secures tres, furcam ferream unam, scutellas tres, discos XV recipe, auferri et asportare; insuper unum cadum plenum milio resecare, discipari et in nihilura converti fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum provide Stephani Nagh irruentes inibique confractis hostiis domus, fenestris et diruta fornace universa clenodia et utensilia domus, videlicet lardum unum, arvinam unam, punos XXV, ferrum aratri unum, ligones tres, secures dual, cuspidem unam, pulvinar unum, linteamina trig, mensalia duo, camisias muliebres septem, manutergia octo, triphazelas valentes florenos III, telem ulnas XXXII recipe auferri et asportare fecisset potentia mediante.

Item eodem die domum provide Petri suttoris irruentes abindeque duos boves, vaccas tres cum vitulis, porcos magnos duos, equum unum cum sella valentem florenos V abigi et depelli; item confractis hostiis domus, fenestris et destrutto fornace universa clenodia et utensilia domus, videlicet pulvinaria duo, linteamina quinque, pepla quinque, secures tres, ligones quinque, aratrum cum vomere, dual tunicas, unam virilem et aliam muliebrem, lodices duos, camisias muliebres septem, recipe, auferri et asportare; insuper confracto celario eiusdem disseratoque vase XXVIII, octo cubulos in terram effudi ac milü quartas XL, tritici quartas XXXII in terram dissipare et in nihilura converti fecissent potentia mediante.

(3 v.) Item eodem die domum provide Ladislai Kyssych irruentes abindeque boves quattuor, vaccas tres cum vitulis, porcos magnos tres abigi et depelli; item confractis hostiis domus et fornace distrutta universa clenodia et utensilia domus, puce larda tris, arvinas tres, scapulas sex, vomere aratri, traham ferream unam, cuter bovines paratas quattuor, subsolias XIII, secures VII, ligones quattuor, serrar sex, saccol farina repletos sex, punos XXVI, ancas XX, pulvinaria duo, linteamina sex, mensalia duo, camisias muliebres quinque, terebra quattuor recipe, auferri et asportare; insuper confracto celario eiusdem XXV cubulos vini in terram effudi ac unum dolium caulibus plenum et aliud dolium milio plenum restrati et dissipare fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum provide Pauli Kyssych irruentes inibique confractis hostiis domus fenestrisque et fornace destructa, tres porcos magnos interemi et in usum ipsorum converti; item vomer aratri unum, unam traham ferream, falcastrum unum, camisias viriles et

muliebres VII, telam ulnas XXV, ligones duas, secures dual, seras VIVI, pullos XXV recipe, auferri et asportare fecisset potentia mediante.

Item eodem die domum provide Pauli Orsoley irruentes abindeque unam equanam cum sella valentem florenos V, unum porcura magnum, boves duos, vaccas tres abigi et depelli; item confractis hordes domus et confracta fornace universa clenodia et utensilia domus, puce lardum unum, camisias muliebres decem, linteamina XV, pepla octo, manutergia XV, traham I, ligones IIII, secures IIII, cuspiduro I, pulvinaria duo, unum ligatures LXVI, telam ulnas XXVIII, pullos XXII recipe et auferri; insuper a consorte eiusdem bursaro unacum florenis X recipe; item critici quartas X, avene quartas XX, milü quartas X dicsipari, necnon dissecco vase XXXII cubulos vini in terram effudi ac tres istos igne conburri fecisset potentia mediante.

(4 r.) Item eodem die domum provide Mathei fabri irruentes abindeque duos boves, unam vaccaro, porcos magnos V abigi et depelli; item confractis hostüs domus et destructa fornace universa clenodia et utensilia domus, videlicet secures sex, ligones V, cerebra quattuor, serrar V, falcastra duo, traham unam, calibem valentem denarios L, vomer aratri unum, curruro ferratura unum, seras duas, landa duo, scapulas VI, tunicas tres, sex pulvinaria, camisias viriles et muliebres XX, linteamina XX, pepla X, manutergia XV, unum ligatures XX, cal marinum cum tines duobus, avene quartas XV, pullos XL, ancas XX, apes XII recipe, auferri et asportati fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum provide Iacobi Pezkwycz irruentes unum porcura magnum, pullos XX, traham unam, falcastrum unum, secures quattuor, pulvinaria duo, telam ulnas XXVI, unum ligatures LXXI, serrar VI, vomere aratri recipe et auferri fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum provide Simonis suttoris irruentes abindeque tres boves, duas vaccas, porcos magnos duos abigi et depelli; item confractis hostüs domus universa clenodia et utensilia, puts cuter bovines paratas XVIII, falcastra duo, cerebra duo, serrar quinque, secures tres, ligones tres, lardum unum, arvinas duas, cal quartalem unum, scapulas IIII, pullos XVI, camisias XIII, pulvinaria quattuor, linteamina quattuor, tunicellam unam; item ab uxore eiusdem tres florenos recipe, auferri et asportare fecisset potentia mediante.

(4 v.) Item eodem die domum provide Martini Hodnyk irruentes abindeque unam vaccam cum vitulo, porcos magnos quattuor abigi et depelli; item secures tres, falcastrum unum, cerebra quattuor, serrar quattuor, frameam unam, linteamina trig, camisias quattuor, pepla reptem, pulvinaria duo, unum ligatures LX, pullos XVI recipe, auferri et asportare fecisset potentia mediante.

Item eodem die domum provide Benedicti suttoris irruentes abindeque unum porcura magnum; item unam traham ferream, secures duas, cuter bovines paratas VII, avene quartaliaro XXV, pullos XVI, pulvinar unum, linteamina duo, camisias tres, manutergia VI recipe et asportare fecisset potentia mediante.

Item eodem die domum provide Benedicti iudicis irruentes abindeque boves duos, porcura magnum unum abigi et depelli; item confractis hostüs et fenestris domus ac destructa fornace universa clenodia et utensilia domus, videlicet landa duo, arvinas duas, avene quartaliam XXXII, siliginis quartas XVII, seminam lini quartas tres, secures VII, falcastra duo, serrar quinque, cerebra duo, rete ferarum, pulvinaria sex, camisias muliebres decem, linteamina VI, pepla VI, manutergia XVIII, anulos argenteos quattuor, pullos XXV, ancas XIII, ligatures lini XXVIII, vomere aratri, unam traham recipe, auferri et asportare fecisset potentia mediante.

(5 r.) Item eodem die domum provide Urbani Hagyer irruentes abindeque duas vaccas cum vitulis, taurum unum, porcura magnum unum abigi et depelli; item confractis hostüs domus universa clenodia, videlicet camisias quattuor, mensale unum, linteamina quinque, pepla trig, saccol duos, farina trincea repletos, pulvinaria duo, frameam unam, scutellas VI, discos XVI recipe et auferri fecisset potentia mediante.

Item eodem die domum providi Demetrü fabri irruentes abindeque duos porcos magnos, vaccaro unam cum vitulo abigi et depelli; item universa clenodia domus, videlicet camisas muliebres sex, linteamina sex, mensalia duo, pepla octo, telem ulnas XXV, unum ligatures XVII, pullos XXII recipe, auferri et asportare fecisset potentia mediante.

Item eodem die domum providi Georgie Koleczych irruentes abindeque bovem unum, vaccas tres cum vitulis, porcos magnos sex abigi et depelli. Item ancas XII, pullos XL, secures tres, ligones tres, serrar sex, camisas sex, linteamina quattuor recipe, auferri et asportare fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum providi Georgii Thanko irruentes abindeque quattuor porcos magnos abigi; item lardum unum, arvinam unam, camisas XV, linteamina XIII, mensalia trig, pepla duo, pulvinaria quattuor, lodicem unum, fila in swzmis quinque, falcastra duo, ligones dual, secures dual, traham unam recipe, auferri et asportare fecisset potentia mediante.

(5 v.) Item eodem die domum relicte Elene irruentes inibique unum lardum, camisas quattuor, pepla reptem, manutergia novero, unum ligatures XVIII, ligones dual, serer dual, pulvinaria duo recipe et auferri; eandemque in terram prostratam dure et acriter verberati fecisset semivivam relinquentes potentia mediante.

Item eodem die domum providi Martini letterati irruentes abindeque porcos duos magnos abigi; item camisas viriles et muliebres VIVI, linteamina trig, pepla sex, telem ulnas XXVII, unum ligatures X, reptem saccol farina repletos, pulvinaria quattuor, secures tres, ligones quattuor, lardum unum, arvinam unam, cutem bovinam paratam unam, serer XXXV, in parata pecunia florenos VI recipe et auferri fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum providi Petri fabri irruentes abindeque duos boves, tres vaccas cum vitulis, porcura magnum unum abigi et depelli; insuper camisas quattuor, linteamina quattuor, vinum cubulum XVI ebibe et alig omnia fabrilia instruments eiusdem auferri et asportare fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum providi Pauli Nagh irruentes abindeque boves duos, vaccas tres cum vitulis, Iarda duo, camisas sex, linteamina novero, mensalia trig, pepla octo, saccol faringe repletos quatuor, telem ulnas XXVIII, pullos XX, caseos pro uno floreno emptos, secures sex, ligones tres, porcura magnum unum, pulvinaria quattuor, anulos argenteos tres valentes florenos duos abigi, depelli recipique, auferri et asportare; insuper vinum cubulos LXX in terram effudi ac averse quartas XXV, unum dolium milio repletum resecano dissipare et anihilari fecisset potentie mediante.

(6 r.) Item eodem die domum providi Luce textoris irruentes abindeque unum porcura magnum abigi; insuper universa clenodia domus, videlicet camisas reptem, linteamina septem, manutergia otto, pepla duo, secures tres, ligones tres et alig omnia textoris instruments recipe, auferri et asportare fecisset potentia mediante.

Item eodem die domum providi Thome Barabassowych irruentes abindeque unum equum cum sella, porcos tres, vaccaro unam cum vitulo abigi et depelli; insuper confractis hostüs, fenestris et destructa fornace eiusdem domus universa clenodia et utensilia domus, videlicet traham unam, secures quinque, serer sex, terebra trig, sal quartam unam, camisas muliebres sex, pepla otto, manutergia reptem, telem ulnas XVII, cutem bovinam paratam unam, pulvinaria duo, anulos argenteos septem, fruges quartas XII, tunicas dues recipe, auferri et asportare; item XII cubulos vini ebibe fecisset potentia mediante.

Item eodem die domum providi Mathei suttoris irruentes abindeque boves tres, vaccas reptem cum vitulis abigi et depelli; insuper confractis hostels eiusdem domus et destructa fornace universa clenodia et utensilia domus, videlicet secures sex, ligones tres, pulvinaria quinque, unam sellam valentera florenos 1, pintes argentea duo, anulos argenteos quattuor, tunicas de panno Pergamar dues, ancas XXV, pullos XX, trahas dues,

vomere aratri duo, camisias quinque, linteamina sex, linum ligatures LXXIII, cutes bovinas pastas V, recipi et auferri fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum providi Iohannis Kemenczey irruentes abindeque porcos duos abigi; insuper camisias quattuor, pepla sex, lintemina septem, manutergia novero, telem ulnas XIII, pulvinaria duo, punos XXII, ligones duos, secures duos, seres tres recipi, auferri et asportare fecissent potentia mediante.

(6 v.) Item eodem die domum providi Andree Wokowych irruentes abindeque bovem unum, procura unum, ligones duos, falcastrum unum, telem ulnas XXXII, discos sex, scutellas quattuor recipi, auferri et asportare et abigi fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum providi Pauli Iakowych irruentes abindeque vaccaro unam cum vitulo, porcos otto abigi et depelli; item confractis hostiis domus et confractis duobus fornacibus universa clenodia et utensilia domus, videlicet larda duo, aratrum cum vomere, traham unam, secures sex, ligones quinque, caldar unum valentem florenos I, ferrum molendini, sellam unam valentem florenos II, pixidem manualementem valentem florenos II, avene quartas centura, pulvinaria XII, discos et scutellas valentes florenos II, tunicas duos de panno, ancas XXXII, punos centura, cyphos cristalinos valentes florenos I, cutes bovinas pastas dual, camisias XV, lintemina XVII, manutergia VII, pelpa quinque, telem ulnas L, phila ad IIIc ulnas tele se extendentes recipi, auferri et asportare; et vinum cubulos XLII in terram effudi et anihilari fecisset potentia mediante.

Item eodem die domum providi Blasii Pethak irruentes abindeque unum procura magnum abigi; insuper lardum unum, pulvinaria duo, linteamina duo, mensalia duo, lnum ligatures XII, punos XX, ancas XII recipi et auferri; item vinum cubulus LXX ebibe et partim effudi fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum providi Simonis Darabanth irruentes abindeque porcos duos abigi; insuper punos XXII, ancas X, otto linteamina, pulvinaria duo, manutergia duo, lnum ligatures LXIII, falcastrum unum, ligones dual, secures tres recipi et auferri; item XXVII cubulos vini ebibe et effudi fecissent potentia mediante.

(7 r.) Item eodem die domum providi Georgii sutoris irruentes abindeque boves quattuor, vaccas tres cum vitulis, procura unum magnum abigi et depelli; item confractis hostiis domus et diruta fornace universa clenodia et utensilia domus, videlicet lardum unum, ancas quattuor, punos novero, ligones quinque, secures quinque, seres quinque, terebra trig, compedem unam, patellam unam, traham unam, vomere aratri, frameam unam, camisias viriles et muliebres XVI, pepla trig, unam tunicam, saccos duos farina triticea plenos, cutes bovinas pastas dual recipi et auferri; item tris teleria confrangentes et Ic cubulos vini in terram effudi fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum providi Thorne Kolar irruentes inibique confractis hostiis domus et fornace destructa universa clenodia domus, videlicet secures quattuor, ligones duos, serras dues, cuspules tres, falcastrum unum, pulvinar unum, linum ligatures X recipi, auferri et asportare fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum providi Georgii sutoris irruentes abindeque boves quattuor, vaccas tres cum vitulis, porcos duos abigi et depelli; item confractis hostiis domus et fornace distrutto universa clenodia et utensilia domus, videlicet traham unam, vomere ad unum aratrum, ligones quinque, serer quinque, cuter magnas pastas otto, unum lardum, arvinam unam, linteamina quinque, pulvinaria trig, pepla quinque, lnum ligatures otto et omnia instruments sutrilia recipi, auferri et asportati fecissent potentia mediante.

(7 v.) Item eodem die domum providi Georgii sutoris irruentes abindeque boves duos, porcos duos abigi et depelli; insuper confractis hostiis et fenestris domus et destructa fornace universa clenodia et utensilia domus, videlicet secures quattuor, compedem unam, serer quinque, ligones tres, pulvinaria duo, linteamina quinque, camisias X, mensalia duo, anulos

argenteos V, falcastrum unum, pullos XX, vinum cubulos XX, lnum ligatures LXIII, milii quarter X recipi, auferri et asportari fecisset potentia mediante.

Item eodem die domum providi Iacobi suttoris irruentes inibique concontractis hostüs et fenestris ac scampnis domus dirutaque fornace universa clenodia et utensilia domus, videlicet Iarda duo, ligones quattuor, secures tres, arvinas quinque, serer quattuor, scapulas quattuor, farinam trinci quartaliam quattuor, sal quartalem unum, pullos X, ancas X, ligatures lini XX, camisias tres, linteamina quinque, mensalia quattuor, cantharos duos, cuter bovinas valentes florenos V et omnia instruments sutrilia recipi, auferri et asportari fecisset potentia mediante.

Item eodem die domum relicte Katherine irruentes inibique concontractis hostüs domus et destructa fornace lnum ligatures LXX, camisias tres, linteamina duo recipi et auferri fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum providi Gregorü Ianczeczich irruentes inibique concontractis hostüs, fenestris et scampnis domus et diruta fornace universa clenodia domus, videlicet camisias quinque, pepla quattuor, linteamina reptem, lardum unum recipi, auferri et asportari fecissent potentia mediante.

(8 r.) Item eodem die domum providi Iohannis Petrycz irruentes abindeque porcous tres abigi; item concontractis hostüs domus et fornace destructa: ancas tres, ligones tres, manutergia duo recipi, auferri et asportari fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum providi Martini lapicide irruentes inibique concontractis hostüs domus fenestrisque et diruta fornace lardum unum, ligones dual, secures dual, camisias tres, linteamina quattuor, manutergia sex recipi, auferri et asportari fecissent potentia mediante.

Item eodem die domus providi Urbani Lahowych irruentes inibique concontractis hostüs et fenestris fornaceque destructa linteamina trig, lignonem unum, unam lagunam plenam vino, pulvinaria duo, manutergia quattuor, secures tres recipi, auferri et asportari fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum providi Blasü Kolar irruentes inibique traham unam, secures quattuor, terebra quinque, camisias tres, tunicam unam, lardum unum, arvinam unam recipi, auferri et asportari fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum providi Stephani Mezaros irruentes inibique concontractis hostüs domus et fornace destructa: linteamina trig, pullos XII, falcastrum unum recipi et auferri fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum relicte Valentina irruentes inibique concontractis hostüs domus fornaceque fenestris et scampnis destructis tunicam griseam unam, mensale unum, linteamen unum recipi et auferri fecissent potentia mediante.

(8 v.) Item domum providi Anthonii Mezaros irruentes inibique concontractis hostüs domus et fornace destructo, lardum unum, secures quattuor, terebra trig, serer quinque, ligones dual, lnum ligatures XIII, phila ad septem ulnas tele se extendentes, pulvinar unum, linteamina trig, camisiam muliebrem unam valentem denarios L, pullos XII recipi et auferri; item vinum cubulos XII ebibi ac scutellas VI, discos XVI destrui et anihilari fecisset potentia mediante.

Item eodem die domum providi Gregorii Mozle irruentes inibique concontractis hostüs domus et fornace destructa: camisias XII, telam ulnas XX, linum ligatures XIII, linteamina duo, serer tres, saccol tres farina repletos, unum mensale et manutergia tris recipi, auferri et asportari fecisset potentia mediante.

Item eodem die domum providi Francisci Bolobych irruentes abindeque bovem unum abigi ac linteamina duo, ligones dues recipi et auferri fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum honorabilis Mathie plebani eiusdem oppidi Iaztrabarzka irruentes inibique imprimis eundem Mathiam plebanum apprehends apprehensumque in

facie vulnerari et vulneratum, hincunde per plateas angarando trahi; tandem confractis hostüs fenestris strampnis fornace universal res et clenodia domus eiusdem, videlicet pulvinaria septem, linteamina X, superlectile unum, cussinos quinque, tunicas sacerdotales tres, unam valentem florenos IIII, aliam de panno Italico valentem florenos VI, tertiam valentem florenos V, unam tunicellam de panno Karisia subductam panno albo valentem florenos IIII, birreta quinque, pileum unum de pellibus mardurinis factam, tapeta duo valentes florenos VIII, coclearia argentea trig, cyphos duos argenteos valentem florenos X, mensalia quattuor, quodlibet (9 r.) eorum valentem florenum unum, manutergia XVI, lagenas plumbeas quattuor, cantharos tres, vitra cristallina valentem florenos V, scutellas plumbeas sex, discos XII, unum caldar valentem florenum I, unum pondul de ficubus et piscibus maritimis valentem florenos VIII, gladios tres, clipeos duos, ligones otto, securas VI recipe, auferri et asportare; item vaccas tres cum vitulis, boves duos, equos tres unacum sellis valentes florenos XVIII, porcos tres abigi et depelli; insuper celarium eiusdem irruentes confractesque hostüs eiusdem et dissectatis vases LXX cubulos vini, partim ebibe et partim in terram effudi ac trea dolia plena caulibus dissecare et anihiları fecisset potentia mediante.

(9 v.) Item eadem feria quarta proxima post festum Beati Valentine martiris (11. 15.) idem domenus Ferdenandus comes unacum prefatis castellanis hominibusque et familiaris suss similiter armatis et potentiaribus manibus, more consimiliter bellico, ad possessionem prefazi doming cardinalis exponentem Brebrowcz vocatam in pertinente castrı sui Lippowcz votati in comitato Zagrabiensi existentem et habitam; irruentes impremisque domum provide Martini Maleczych irruentes inibique confractis hostüs fenestris scampnibusque et deruta fornace universa clenodia et utensilia domus, videlicet avene quartaliam XXV, lardum unum, arvinas dual, serri sex, scapulas IIII, linteamina duo, fatetram unam cum sagittis, securem unam, dual camisias, mensalia duo, pullos XXV, porcura unum recipe, abigi auferrique et asportare; Item LXX cubulos vini in terram effudi et dual testar unacum vestimentibus in eisdem habitis igne conburri fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum provide Thome Dobczych irruentes abindeque vaccas dual cum vitulis, tauros duos, porcos tres abigi et depelli; item lardum unum, quattuor arvinas, sex quartas frugum, miles quartas otto, avene quartas X, traham unam, falcastra trig, terebra trig, securem unam magnam recipe et auferri. Insuper confracto celarlo eiusdem disseccatisque vases, quattuor vara vini continente cubulos Ic XLVI in terram effudi ac unum dolium plenum caulibus et trig dolia vacua desecari et anihiları fecisset potentia mediante.

(10 r.) Item eodem die domum provide Michaelis Dobczych abindeque porcos tres, vitulum unum abigi; item traham unam, vomera aratri, ligones quattuor, falcastrum unum, securam unam recipe et auferri; insuper celarium eiusdemque confrangi ibique imprimis disseccatis vases, trig vara vini continentibus cubulos Ic XXVI in terram effudi ac tandem celarium ipsum cum universes eiusdem clenodies, videlicet dolia magna duo, avene quartas XX, triticum quartas VI, milü quartas L ac tandem repel circum ortum habitos et unum acervum fens ignis voragine consumi fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum provide Pauli Pwtych irruentes inibique confractis hostels eiusdem eandem cum omnibus rebus et clenodüs ignis voragine consumi fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum provide Elie Dobczych irruentes abindeque boves duos, vaccas tres cum vitulis, porcos sex abigi et depelli; item confractis hostüs domus: aratrum cum vomeribus, traham unam, frugum quartas XVIII, milii quartas XIII recipe et auferri; insuper confracto celarlo eiusdem LX cubulos vini in terram effudi ac duo dolia magna dissecare,

quattuor cistas unacum rebus in eiusdem habentibus et unum acervum fini concremari ac L pullos interemi et in usum ipsorum converti fecisset potentia mediante.

(10 v.) Item eodem die domum providi Vite Maleczych irruentes abindeque porcura unum abigi; insuper frugum quartas XII, mille quartas X, traham unam, telam ulnas XXXII, sal quartam unam recipi et auferri; item vinum cubulos XVIII et unum vasculum aceti desecari et in terrain effudi, nemmo leper circum ortum et curiam habitat concremari fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum providi Stephani Somczych irruentes inibique milü quartas X, dual astri triticio repletas ac leper circum ortum concremari fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum providi Michaelis Somczych irruentes inibique imprimis confractis hostüs eiusdem domus eandem cum omnibus clenodüs et rebus in eodem habitis funditus ignis voragine conburri fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum providi Mathei Krysanthych irruentes inibique confractis hostüs domus et destrueta fornace: frugum quartas XIII, indie quartas XX, avene quartas X, pullos XX, ancas decem, camisias dual, vomera ad unum aratrum recipi et auferri ac unum vitulum ibidem demactari valentem florins I et in usum ipsorum converti; item vinum cubulos XX et unum dolium caulibus plenum dissecatis et in terrain effudi fecissent potentia mediante.

(11 r.) Item eodem die domum providi Georgü Brossych irruentes abindeque capros XVI abigi; item leper circum ortum habitat, fini currus VII, frugum currus VII ac domum eiusdem, duo stabula, astri tris, mensam unam, millü quartas XIII cum omnibus alüs clenodüs domus ignis voragine conburri fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum providi Marci fabri irruentes inibique confractis hostüs domus dirutaque fornace, milü quartas XIII, camisiam unam, linteamina duo, mensale unum, unam massam ferri et omnia instruments fabrilia recipi, auferri et asportare fecissent potentia mediante.

Postremo quomodo feria quinta proxima post festum Beati Valentina martiris (II. 16.) proxime elapsa preteritum idem dominus Ferdenandus comes unacum prescriptis familiaribus hominibusque sues modo simili armatis potentearibus manibus more consimiliter bellico ad possessionem prefazi domini cardinalis exponentem Golyak vocatam ad prefatum castrum suum Lypowcz vocatum in comitatu Zagradiensi existens, habitum, spectans; imprimisque domum providi Thome Thankowych irruentes abindeque vaccas quattuor cum vitulis, boves duos, porcos V abigi et depelli; insuper pullos L, linteamina III, camisias muliebres IIII, pepla III recipi et auferri. (11 v.) Item confracto celano eiusdem dissecatisque vases XL cubulos vini in terrain effudi ac duo vara vacua, dolia duo, scutellas VI, discos XVI dissecare et anihiları fecisset potentia mediante.

Item eodem die domum providi Iohannis Thankowych irruentes abindeque vaccas sex cum vitulis, boves VI abigi et depelli; item confractis hostiis eiusdem domus peplum e capite uxoris eiusdem evellentis necnon pullos XX recipi et L cubulos vini in terrain effudi fecissent potentia mediante.

Item eodem die celarium providi Ambrosü Thankowych irruentes inibique confractis hostüs eiusdem LX cubulos vini in terrain effudi fecissent potentie mediante.

Item eodem die domum providi Gregorio Matihenowych irruentes abindeque porcos duos abigi; insuper decem camisias, linteamina X, manutergia XII recipi et auferri fecisset potentia mediante.

Item eodem die domum providi Stephani Panyanych irruentes abindeque boves quattuor, vaccas VII cum vitulis abigi et depelli; item uxorem eiusdem in terrain prostratam omnibus vestimentibus eiusdem spoliari; insuper velario eiusdem confracto XXXII cubulos vini in terrain effudi ac unum dolium caulibus plenum derivare et vomera ad unum aratrum, traham unam, apes tris recipi et auferri fecissent potentia mediante.

(12 r.) Item eodem die domum providi Mathei fabri irruentes inibique L cubulos vini et unum caduco plenum caulibus desecari et in terram effudi ac dual centri milio plenas dissepari et omnia instruments fabrilia recipi et auferri fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum providi Symchych irruentes inibique concontractis hostees eiusdem domus linteamina quinque, camisias dual, pepla duo, tunicam muliebrem unam, sal quartas dual, secures duns, falcastra duo recipi et auferri; item uxorem eiusdem omnibus vestimentibus sues in terram prostratam spoliari fecisset potentia mediante.

Item eodem die domum providi Ambrowych irruentes inibique concontractis hostüs et fornace destructa: ligones sex, secures minores et maiores octo, terebra V, pullos XXXII recipi et auferri; item vinum cubulos LX in terram effudi et mille XXV quartas dissipare fecisset potentia mediante.

Item eodem die domum providi Nicolai Mygawcz irruentes inibique de tribun celarüs serri tres, cathenas tres extrahi et vinum LX cubulos in terram effudi; item melee quartas XXV, tritici quartas XXV dissipare et LX pullos in usum ipsorum converti fecisset potentia mediante.

(12 v.) Item eodem die domum providi Gregorii Walethych irruentes abindeque boves duos, vaccas III cum vitulis, porcos III abigi; item concontractis hostüs eiusdem domus: vomera ad unum aratrum, traham unam, falcastrum unum, telam ulnas XXV, linteamina duo, camisias tres, tres ligones, pullos XXV recipi et auferri; insuper vinum L cubulos in terram effudi et LX quartas melee dissipare fecisset potentia mediante.

Item eodem die domum providi Viti sartoris irruentes abindeque unam vaccaro cum vitulo abigi; item destructis hostüs et fornace: pullos quattuor recipi et L quartas milü in terram dissipare et anihilari fecisset potentia mediante.

Item eodem die domum providi Thorne Thankowych irruentes XL quartas tritici, milii quartas L, linteamina trig, pepla quinque, falcastrum unum, serri VI recipi et auferri; insuper XL cubulos vini in terram effudi fecisset potentia mediante.

Item eodem die domum providi Michaelis Prezlych irruentes abindeque sex vaccas cum vitulis, boves tres, equatiam unam cum sella valentem florenos octo abigi et depelli; item concontractis hostüs et fornace destructa, qui fornai fuit constructus (!) pro florenis II, ligones octo, secures IIII, serri octo, falcastrum unum, camisias XV, linteamina decem, pepla sex, manutergia XV (13 r.) recipi, auferri et asportare; insuper concontracto celarlo eiusdem dissecatisque vases XXXV cubulos vini in terram effudi ac mille quartas LX, dolium unum plenum caulibus desecari et dissipare ac a filio eiusdem duos florenos recipi fecissent potentia mediante.

Item eodem die domum providi Petri Iagwssych irruentes inibique concontractis hostüs eiusdem domus: milli quartas XL, pullos XV, traham unam, vomera ad unum aratrum, camisias tres, sex linteamina, pulvinaria duo, lardum unum, arvinam unam, tres secures, sex ligones recipi, auferri et asportare; insuper concontracto celarlo eiusdem dissecatisque vases XL cubulos vini in terram effudi et in nihilura converti fecisset potentia mediante.

PÉTER E. KOVÁCS
'THEY BROKE AND THEY STOLE'

The material culture of a Slavonian borough as reflected in the violence of 1520

In February 1520 Bernát Frangepán's men appeared on land in Zagreb county belonging to the Cardinal of Esztergom, Tamás Bakócz. Led by the count's son Ferdinánd, they proceeded to plunder and destroy the cardinal's many estates. The group, comprising about one hundred cavalymen, broke into houses, destroyed the fireplaces, broke or stole household items, undressed the women, and poured away the contents of the wine barrels. In the archives of the Erdődy family (the family of Tamás Bakócz from Erdőd), which were inaccessible for decades and are now preserved in Vienna, the author found a very detailed report of the destruction. On the basis of this report he is able to give a comprehensive description of the material culture of the borough of Jastrebarzka in Slavonia and two neighbouring villages.

The author provides the full text of this important Latin source, and investigates what it reveals about the borough and village inhabitants, the peasants, the parish priest, the craftsmen, and the scribes. The article analyses in detail to what extent records of violence that were made after the actual events can be considered as reliable sources, and where the accuracy of the data should be questioned. The article proves that, even though there were some atrocities (yet nobody was actually murdered nor were any women raped), the main aim of the attackers was to prevent agricultural production.